

Ceacht 5

Cairt Cearta Teanga

Aidhm: Go mbeadh tuiscint ag na daltaí ar chearta teanga agus go háirithe ar an gCairt Cearta Teanga oifigiúil ó Oifig an Choimisinéara Teanga.

Torthaí Foghlama: Ag deireadh an cheachta, tuigfidh na daltaí:

- Cén bhrí atá le Cairt Cearta Teanga.
- Beidh siad ábalta a gCairt féin a scríobh.
- Beidh eolas acu faoin gCairt Cearta Teanga oifigiúil ó Oifig an Choimisinéara Teanga.

Riachtanais don Rang:

- Páipéar bán agus pinn dhaite do na daltaí.
- Póstaer mór den *Chairt Cearta Teanga* oifigiúil le crochadh sa seomra ranga. Tá an póstaer seo sa bhosca don mhúinteoir agus tá sé le fáil sa leabhrán seo freisin.
- Póstaer mór den *Chairt Cearta Teanga don Rang* gan aon téacs scríofa air. Tá an Chairt seo le crochadh sa seomra ranga agus tá an Chairt seo le scríobh ag an múinteoir, bunaithe ar na smaointe ó na daltaí. Tá an póstaer seo sa bhosca don mhúinteoir agus tá sé le fáil sa leabhrán seo freisin.

Tús an Ranga::

1. Cuir i gcuimhne do na daltaí na scéalta a chonaic siad ar na vox pops i gCeacht 4 agus déan plé gairid orthu.

Forbairt an Ranga:

2. Abair leis na daltaí smaoineamh ar 4 cheart teanga iad féin agus iad a scríobh síos.
3. I gceann cúpla nóiméad, abair leo dul ina mbeirteanna. Tabhair am dóibh na cearta atá scríofa acu a phlé le chéile agus ansin abair leo 5 cheart teanga a aontú idir an bheirt acu.
4. Cuir isteach i ngrúpa de sheisear ansin iad. Abair leo breathnú ar na cearta teanga atá scríofa ag gach beirt sa ghrúpa. Caithfidh an grúpa teacht ar chomhaontú maidir le 5 – 7 gcinn de chearta teanga.
5. Tabhair bileog ghlan do gach grúpa chomh maith leis na pinn dhaite. Caithfidh gach grúpa a Chairt Cearta Teanga féin a dhearadh.
6. Nuair a bheidh na Cairteanna uile críochnaithe, tabhair cuireadh do dhalta ó gach grúpa an Chairt a chrochadh ar an mballa agus tabhair deis dóibh breathnú ar na smaointe a bhí ag na grúpaí éagsúla.
7. Cuir ar an mballa an póstaer mór den *Chairt Cearta Teanga don Rang* gan aon téacs scríofa air. Tá an Chairt seo le scríobh ag an múinteoir sa rang, bunaithe ar na smaointe ó na daltaí.

Deireadh an Ranga:

8. Roimh dheireadh an cheachta, féadfaidh an múinteoir an Chairt Cearta Teanga oifigiúil ó Oifig an Choimisinéara Teanga a chrochadh ar an mballa freisin.

Nótaí don Mhúinteoir:

Bunaíodh Oifig an Choimisinéara Teanga faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 le monatóireacht a dhéanamh ar chomhlíonadh fhorálacha an Achta ag comhlachtaí poiblí.

Is é bunchuspóir an Achta go mbeidh níos mó seirbhísí ar ardchaighdeán ar fáil trí Ghaeilge ón tseirbhís phoiblí. Tugann an tAcht cearta soiléire teanga don phobal agus cuireann sé dualgais reachtúla ar chomhlachtaí poiblí maidir le seirbhísí trí Ghaeilge a sholáthar.

Fiosraíonn Oifig an Choimisinéara Teanga gearáin i gcásanna ina gcreidtear go bhfuil teipthe ar chomhlachtaí poiblí a ndualgais a chomhlíonadh faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 nó faoi aon achtachán eile a bhaineann le stádas nó le húsáid na Gaeilge. Cuireann an Oifig comhairle ar fáil don phobal maidir lena gcearta teanga faoin Acht agus cuirtear comhairle ar fáil freisin do chomhlachtaí poiblí maidir lena ndualgais teanga faoin Acht.

Chun tuilleadh eolais a fháil faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla nó faoi obair na hOifige, is féidir teagmháil a dhéanamh le hOifig an Choimisinéara Teanga mar seo a leanas:

An Coimisinéir Teanga, An Spidéal, Co. na Gaillimhe

Fón: 091 504 006 Glao Áitiúil: 1890 504 006

eolas@coimisineir.ie www.coimisineir.ie

CAIRT CEARTA TEANGA

Tá cosaint déanta ar do chearta teanga faoi Bhunreacht na hÉireann agus faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla.

Ceacht 5
Lesson 5

Bunreacht na hÉireann

Deir Airteagal 8 den Bunreacht:

Ós í an Ghaeilge an teanga náisiúnta,
is í an phríomhtheanga oifigiúil í.
Is é an Béarla an dara teanga oifigiúil.

Acht na dTeangacha Oifigiúla:

Is iad seo do chearta teanga faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla:

Freagraí i nGaeilge

Tá sé de cheart agat freagra a fháil i nGaeilge ar litir nó ríomhphost i nGaeilge chuig comhlachtaí poiblí.

Cora poist

Tá sé de cheart agat cora poist ó chomhlachtaí poiblí a fháil ag an am céanna i nGaeilge agus i mBéarla. Is eolas ginearálta a chuirtear chuig an bpobal iad cora poist.

An Ghaeilge sna Cúirteanna

Tá sé de cheart agat an Ghaeilge a úsáid in aon chúirt.

Doiciméid i nGaeilge

Tá sé de cheart agat a bheith ábalta doiciméid thábhachtacha ar nós tuarascálacha bliantúla a fháil ó chomhlachtaí poiblí ag an am céanna i nGaeilge agus i mBéarla.

An Ghaeilge i dTithe an Oireachtais

Tá sé de cheart ag Teachtaí Dála agus ag Seanadóirí an Ghaeilge a úsáid i dTithe an Oireachtais.

Comharthaíocht

Tá sé de cheart agat a bheith ag súil leis go bhfuil na comharthaí atá curtha in airde ag comhlachtaí poiblí i nGaeilge agus i mBéarla.

Achtanna an Oireachtais

Tá sé de cheart agat a bheith ábalta Achtanna an Oireachtais a fháil ag an am céanna i nGaeilge agus i mBéarla.

Fógairtí taifeadta béil

Tá sé de cheart agat a bheith ag súil leis go bhfuil na fógairtí taifeadta béil atá in úsáid ag comhlachtaí poiblí le cloisteáil i nGaeilge agus i mBéarla, mar shampla ar ghutháin.

Stáiseanóireacht

Tá sé de cheart agat a bheith ag súil leis go bhfuil an nóta-pháipéar atá in úsáid ag comhlachtaí poiblí i nGaeilge agus i mBéarla.

Gearáin

Má tá gearán agat faoi do chearta teanga, déanfaidh ár n-Oifig do ghearán a fhiosrú.

Seirbhísí atá aontaithe trí scéimeanna teanga

Tá sé de cheart agat tuilleadh seirbhísí a fháil trí Ghaeilge mar atá aontaithe ag comhlachtaí poiblí i scéimeanna teanga. Aontaíonn comhlachtaí poiblí faoi na scéimeanna teanga i bhfad níos mó seirbhísí a chur ar fáil i nGaeilge ná iad siúd atá liostaithe anseo.

Comhairle

Is féidir leat comhairle a fháil ónár n-Oifig maidir le do chearta teanga.

CAIRT CEARTA TEANGA DON RANG

Ceacht 5
Lesson 5

